

“FAIR PLAY” PRINSIPINING NAZARIY-HUQUQIY ASOSLARI

Ibrohimova Aziza Tohirovna

Toshkent davlat yuridik universiteti magistranti

Sportda “fair play” siz na sport bo‘ladi, na chempionlar

“Hayotda eng muhim narsa g‘alaba emas, balki kurashdir; eng asosiysi yutish emas, balki munosib kurash olib borishdir.”

PIERRE DE COUBERTIN

“Chempion bo‘lish uchun faqat birinchi bo‘lib marraga yetib kelishning o‘zi yetarli emas. Chempion — bu shunchaki g‘olib emas. Chempion — bu qoidalarga hurmat qiladigan, dopingni rad etadigan va “fair play” ruhida bellashadigan insondir. Fair play sportga go‘zallik baxsh etadi. U — umumiy til, butun sport olamini birlashtiruvchi asosdir. Chempionlar ko‘p, ammo eng buyuk chempion — bu mashq qiladigan, bellashadigan va yashaydigan hayotini halol o‘yin ruhida olib boradigan insondir.

“Fair play” prinsipi sport huquqining asosiy tamoyillaridan biri hisoblanadi. U sport faoliyatida halollik, tenglik va adolatni ta‘minlashga qaratilgan umumiy mezon sifatida namoyon bo‘ladi. Mazkur prinsip nafaqat sport o‘yinlari jarayonida, balki sportga oid barcha huquqiy munosabatlarda, xususan, shartnomaviy aloqalarda ham qo‘llanilishi lozim.

Nazariy jihatdan “fair play” prinsipi umumiy tamoyillar — adolat, vijdonlilik va tenglik prinsiplariga tayanadi. U fuqarolik-huquqiy munosabatlarda tomonlarning o‘zaro halol va insoflik bilan harakat qilish majburiyatini anglatadi. Shu jihatdan mazkur prinsip sport kontraktlarida taraflarning huquq va majburiyatlarini muvozanatli belgilash, bir tomonlama ustunlikka yo‘l qo‘ymaslik hamda shartnoma erkinligi doirasida adolatni ta‘minlashga xizmat qiladi.

“Fair play”ni biz faqat uni adolat, tenglik va inson qadr-qimmati kabi axloqiy qadriyatlar bilan bog‘lagandagina to‘liq tushuna olamiz. Shu keng yondashuv uni hammaga tushunarli qiladi va barcha qo‘llanilish sohalariga asos bo‘ladi.

Shu sababli hurmat, sadoqat, bag‘rikenglik va sog‘lom tana sportdagi “fair play”ning asosiy belgilaridir. Musobaqada o‘zaro hurmat muhim: raqibsiz sport bo‘lmaydi, va har ikki tomon — g‘olib ham, mag‘lub ham hurmatga loyiq.

Adolat bo‘lishi uchun imkoniyatlar tengligi ham zarur. Bu nafaqat professional sportda, balki ommaviy sportda ham muhimdir. “Fair play”

sportchilar yashayotgan ijtimoiy muhit va turli madaniyatlarni tushunishni ham talab qiladi.

Xalqaro sport huquqida “fair play” prinsipi alohida e’tirof etilib, u sport tashkilotlari tomonidan ishlab chiqilgan normalarda mustahkamlangan. Ushbu prinsip sport etikasi bilan chambarchas bog‘liq bo‘lib, huquqiy normalarning axloqiy asosini ham tashkil etadi.

Zamonaviy sport huquqida “fair play” prinsipi sportchilar, murabbiylar va sport tashkilotlari o‘rtasidagi munosabatlarni tartibga solishda muhim ahamiyat kasb etadi. Ushbu prinsip halollik, tenglik va adolat tamoyillariga asoslanib, sport faoliyatida nafaqat o‘yin jarayonida, balki shartnomaviy munosabatlarda ham qo‘llanishi zarur.

“Fair play” — bu sportning asosini tashkil etuvchi universal tushuncha. Halolliksiz sport o‘z mazmunini yo‘qotadi, hatto ishtirokchilar uchun zararli bo‘lishi mumkin.

“Fair play” — bu falsafa hamdir: u boshqalarga va sportning o‘ziga hurmat bilan qarashni anglatadi. U sport orqali qanday qadriyatlarni o‘zimizga va kelajak avlodga yetkazmoqchi ekanimizni belgilaydi.

Sport kontraktlari — bu professional sportchilar va sport tashkilotlari o‘rtasidagi huquqiy kelishuv bo‘lib, unda tomonlarning huquq va majburiyatlari belgilanadi. Amaliyot shuni ko‘rsatadiki, ayrim hollarda kontraktlarda sportchining manfaatlari yetarli darajada himoya qilinmaydi yoki shartnoma shartlari bir tomonlama ustunlikni ta’minlaydi. Bu esa “fair play” prinsipiga zid holatlarni yuzaga keltiradi.

“Fair play” prinsipini sport kontraktlariga joriy etish orqali shaffoflikni ta’minlash, diskriminatsion shartlarni oldini olish hamda tomonlar o‘rtasida muvozanatni saqlash mumkin. Xususan, kontraktlarda tenglik, ochiqlik va ixtiyoriylik kabi mezonlarni mustahkamlash muhim hisoblanadi.

Halol o‘ynash — bu to‘g‘ri tanlov qilishdir. Sport bizni insoniy mukammallikka intilishga undaydi, bolalar esa sport orqali hayotda to‘g‘ri qaror qabul qilishni o‘rganadilar.

“Fair play” do‘stlik, hurmat va to‘g‘ri ruhda o‘ynash tushunchalarini o‘z ichiga oladi. Bu faqat xulq-atvor emas, balki fikrlash tarzidir.

“Fair play” quyidagilarni o‘z ichiga oladi:

1. Hurmat
2. Kamtarlik
3. Do‘stlik
4. Tenglik

Sportda aniq qoidalar bo‘lishi juda muhim. Agar barcha ishtirokchilar qoidalarni bilsa, ularni buzishga bahona bo‘lmaydi.

Qoidalar nafaqat tartibni saqlash, balki o'yindan zavq olishni ham oshiradi. Shu bois sportchilar bolalikdan boshlab qoidalarga rioya qilishni o'rganishlari zarur.

Fair play buzilsa nima bo'ladi?

Agar sportchi "fair play"ga amal qilmasa:

1. futbolda sariq yoki qizil kartochka
2. tennisda ogohlantirish
3. musobaqadan chetlatish
4. vaqt jazosi (avtopoygada)
5. regbi yoki xokkeyda vaqtincha chetlatish
6. jarima
7. ochkolar kamaytirilishi
8. musobaqalardan diskvalifikatsiya

Xulq-atvor va qadriyatlar

"Fair play" faqat qoidalarga amal qilish emas, balki to'g'ri munosabatni ham anglatadi:

1. Hurmat — raqib, jamoadosh va hakamlarga
2. Do'stlik — raqobatga qaramay ijobiy munosabat
3. Kamtarlik — g'alabada haddan oshmaslik
4. Tenglik — barcha uchun bir xil sharoit

"Fair play" — ijobiy tushuncha. Sport — bu ijtimoiy va madaniy faoliyat bo'lib, halol o'ynalganda jamiyatni boyitadi va xalqlar o'rtasidagi do'stlikni mustahkamlaydi. Sport shaxsiy rivojlanish, o'zini anglash, qobiliyatlarni namoyon etish, sog'lom turmush va ijtimoiy aloqalarni rivojlantirish imkonini beradi.